

Sikring af adgang til kulturarven – en international udfordring

Tre EU-projekter om arkivering af digitalt materiale blev skudt i gang i 2006. Statsbiblioteket deltager og får på den måde indflydelse på, hvordan fremtidens standarder kommer til at se ud.

‘Hvad gør du egentlig for at sikre, at dine børn kan se dine fotos og videoer?’, spørger udviklingschef Birte Christensen-Dalsgaard. Nogle brænder en cd og regner med i fremtiden at kunne læse denne, men få overvejer, om filerne stadig kan læses til den tid. Og vil der overhovedet være programmer, som kan fortolke filen og omdanne den til et billede på skærmen eller til printeren. Andre gemmer dem på harddiske, men overvejer ikke, at harddiske af og til går i stykker. Nogle gemmer dem på flere måder, eksempelvis både på cd-rom og på harddiske, sørger for backup og har en strategi for, hvornår de skrivbare cd'er bliver overspillet til nye.

Disse overvejelser gælder også for institutioner og for alt digitalt materiale – hvad kan man gøre for at sikre billeder, lyd, videoer og websider? Det er vigtigt at gøre sig nøje overvejelser om, hvordan man bevarer de næsten uendelige informationer, der hver dag bliver formidlet digitalt. De kan synes ubetydelige i dag, men kan blive værdifulde i fremtiden.

Statsbiblioteket spiller en central rolle i indsamlingen af digitalt materiale i Danmark, og derfor har biblioteket involveret sig i tre store EU-projekter, som blev indledt i 2006.

Det ene projekt har fået navnet Planets, og her er formålet blandt andet at finde værktøjer, der gør det muligt at få styr på den digitale arkivering. Ud over Statsbiblioteket, deltager fra Danmark også Det Kongelige Bibliotek.

PLANETS

– SIKRING AF FREMTIDIG ADGANG

Et af fokusområderne i Planets er at afdække, hvordan man i fremtiden vil kunne hente og bruge oplysninger, der er gemt på for længst udgåede computerprogrammer.

– I dag bruger de fleste mennesker tekstbehandlingsprogrammet Word, men i pc'ens barndom var der mange danskere, der skrev på et for længst glemt program, der hed DSI Tekst. Her ligger en udfordring i at finde en løsning, så vi i fremtiden også kan læse de filer, der er gemt på DSI Tekst, selv om ingen længere kan

Det er vigtigt at gøre sig nøje overvejelser om, hvordan man bevarer de næsten uendelige informationer, der hver dag bliver formidlet digitalt. De kan synes ubetydelige i dag, men kan blive værdifulde i fremtiden.

BIRTE CHRISTENSEN-DALSGAARD

Udviklingschef Birte Christensen-Dalsgaard.

huske tekstbehandlingsprogrammet. Sådan er det også med alle andre formater – den digitale verden flytter sig meget hurtigt og dagens standard er forældet i morgen, forklarer Birte Christensen-Dalsgaard.

Aktuelt er man på Statsbiblioteket i gang med at læse og konvertere digitale bånd med radioprogrammer, som er optaget af Danmarks Radio i et meget specielt format og efterfølgende afleveret til Statsbiblioteket. Problemstillingen optræder også, når man skal arkivere de utallige formater, der gennem tiderne er blevet brugt. Her gælder det om både at prøve at bruge få og veldefinerede formater, som dermed har gode bevaringsegenskaber. En liste

over sådanne formater er også et mål i Planets.

DIGITAL LAGRING I SMÅ INSTITUTIONER

Et andet af Planets indsatsområder handler om inddragelse af andre institutioner i dialogen om digital lagring.

– I december holdt vi det første møde med en række mindre museer, lokalhistoriske arkiver og andre mindre institutioner for at høre om deres erfaringer. Interessen var så stor, at vi gentog arrangementet i 2007, forklarer Birte Christensen-Dalsgaard, som også har andre workshops på tegnebrættet.

Den umiddelbare respons fra institutionerne var, at opgaven med digital arkivering er for ressourcetung og de har primært ambitioner om at formidle kulturarven.

– Der er da også stor forskel på i hvor høj grad og hvordan de enkelte institutioner arkiverer digitalt. Flere brænder de digitale filer på en cd-rom, men de færreste af dem kender til cd'ens levetid, som faktisk kun er mellem tre og tyve år. Hvis man ikke er opmærksom på det, kan man stille og roligt miste rigtig meget værdifuldt materiale, som efterfølgende er umuligt at genskabe. Derfor efterlyser institutionerne viden og anbefalinger til, hvordan man helt konkret gør på lavpraktisk niveau, forklarer Birte Christensen-Dalsgaard.

Opgaven med at sætte standarder for digital arkivering i institutionerne ligger nu hos Kulturministeriet, hvor der er nedsat en arbejdsgruppe, som skal udarbejde gode råd og vejledning på området.

ARKIVERING AF IDEERS OPSTÅEN

Det tredje ben i Planets handler om, hvordan man indsamler og arkiverer tilblivelsen af værdifuld forskning i den digitale tidsalder. Forskningen har ændret sig meget de sidste hundrede år. Niels Bohr nedskrev sine betragtninger om anvendelse af atom-videnskaben og sendte breve til de kolleger, han diskuterede emnet med. Bohrs breve blev gemt og eksisterer den dag i dag til stor nytte for os i forståelsen af, hvad der lå bag datidens udviklingstendenser.

I dag kan korrespondancen mellem forskere for eksempel bestå af en hurtig mail, et indlæg på en wiki eller måske fabulerer forskeren på sin egen blog. Med andre ord: Fjerpen og papir er udskiftet med nuller og ettaller, og selv om den moderne korrespondance fysisk set fylder meget

mindre, er den til gengæld meget flygtig. Et tryk – bevidst eller ved en fejl – på delete-knappen, og det hele er borte.

– Der er sket en dramatisk ændring i, hvordan forskere kommunikerer med hinanden. I dag offentliggør forskerne i langt højere grad de rå data, og her skal vi hele tiden gøre os overvejelser om, hvorvidt vi har fat i de rigtige veje ind til denne kommunikation. Skal vi følge kommunikationen via Google, RSS-feeds, wiki'er osv., og kan vi i det hele taget blive mere målrettede, spørger Birte Christensen-Dalsgaard. Hun tilføjer, at man ikke skal forvente, at forskerne selv skænker denne side af deres arbejde opmærksomhed.

– Det generelle billede af forskere er, at de interesserer sig indgående for det emne, de forsker i. Til gengæld gør de sig ofte ingen overvejelser om, hvordan deres ideer opstår, og hvordan denne proces kan gemmes i fremtiden. Her må vi ind og hjælpe dem, forklarer Birte Christensen-Dalsgaard.

PINDAR

– ARKITEKTUR FOR BEVARING AF UNIVERSITETSMATERIALE

Som allerede nævnt samarbejder vi med Det Kongelige Bibliotek om digital bevaring. I 2006 blev der igangsat et projekt, som skal se på hvordan de materialer, som universiteter lægger i deres arkiver, sikres for eftertiden. Projektet er støttet af Danmarks Elektroniske Fag- og Forskningsbibliotek (DEFF) og hedder Pindar. Det første step er en definition af en arkitektur, som sikrer, at det er universiteterne, som står for indsamling og formidling af forskningsresultater, mens det er Statsbiblioteket og Det Kongelige Bibliotek der står for langtidsbevaringen af materialet.

Arkitekturen er nu fastlagt og aftalt med de to leverandører af arkivsystemer til

Det generelle billede af forskere er, at de interesserer sig indgående for det emne, de forsker i. Til gengæld gør de sig ofte ingen overvejelser om, hvordan deres ideer opstår, og hvordan denne proces kan gemmes i fremtiden. Her må vi ind og hjælpe dem.

BIRTE CHRISTENSEN-DALSGAARD

universiteterne. Vi skal i 2007 i gang med at aftale med universiteterne, hvordan arbejdsprocessen bliver omkring denne funktionalitet.

Danmark er ikke det eneste land, som har fokus på bevaring af forskningspublikationer. Det har man også i andre lande og i Pindar har vi etableret et uformelt samarbejde med en gruppe i England.

Og sådan er det med mange aktiviteter. De starter og bliver gennemført parallelt og nogle gange ukoordineret forskellige steder i Europa og i verden. Det er denne problemstilling, som adresseres i Digital Preservation Europe (DPE).

DIGITAL PRESERVATION EUROPE (DPE) – INDSAMLING OG FORMIDLING AF BEST PRACTICE

Her har Statsbiblioteket en hovedrolle med at identificere igangværende aktiviteter i Europa og senere formidle eksempler på best practice. Indholdsmæssigt handler det om bevaring af det forskningsmateriale, som er lagret digitalt.

Ud over at sætte arbejdet med bevaring af universitetsarkiver i internationalt perspektiv arbejder DPE med en række andre områder. Et meget vigtigt område er udvikling af undervisningsmateriale, som kan bruges både overfor studerende og allerede ansatte hos arkiver, biblioteker og museer; de såkaldte ABM-institutioner. En anden aktivitet er etablering af støtte til udveksling af studerende. Endelig vil DPE gennemføre en international konkurrence omkring digital bevaring.

DPE bygger videre på et afsluttet projekt, som har arbejdet struktureret med opbygningen af en vidensbank med råd omkring digital bevaring. Derfor ligger DPE inde med viden, som kan omsættes til konkrete råd.

